

Ragályiné Hajdú Zsuzsanna

Az Észak-magyarországi régió közoktatás-fejlesztési stratégiája

A stratégia az Országos Közoktatási Értékelési és Vizsgaközpont megbízásából készült szakértői csoportmunkában. A regionális stratégia a közoktatás szakterületén hiánypótló, nem készült még ilyen jellegű fejlesztési dokumentum. A szakértői csoport a megbízás, alapján kapcsolódott be az Oktatási és Kulturális Minisztérium által indított regionális szintű stratégiaalkotó folyamatba. A megbízott szakértők: Dr. Bakos István, Györfly Ildikó, Kormos Dénes, Sarka Ferenc. Munkájukban Joó István kollégámmal magam is részt vettem. A stratégia megfogalmazásának aktualitását a várható nemzeti fejlesztési és uniós források célzott és hatékony felhasználásának segítése adta. Nincs regionális szintű tervezés ezen a területen, nincs ezen a szinten adatelemzés és értékelés, a fenntartók közötti egyeztetés nem jellemző. Így az ESZA Kht által biztosított keretek között első alkalommal volt mód áttekinteni a közoktatás helyzetét és fejlesztési irányait meghatározni. A továbbiakban a stratégiában megfogalmazott gondolatokat és a célkitűzéseket mutatom be, részletekben kiemelve annak lényegét.

A közoktatás többszintű rendszere mind hazai, mind nemzetközi viszonylatban jelentős átalakulás előtt áll, amelynek fő okai az egyre gyorsuló ütemben változó és egyre magasabb szintű követelményeket támasztó társadalmi, gazdasági elvárások. A közoktatásnak struktúrájában és feltételrendszerében folyamatosan alkalmazkodnia kell ezekhez az elvárásokhoz, amely tudatosan megtervezett és végrehajtott stratégiát igényel a közoktatás szereplőitől. Ezek a stratégiai keretek a régiók fejlettségétől, karakterisztikájától függően térségenként eltérőek. Céljaikban, tartalmukban, erőforrás igényükben különböznek, de az országos közoktatás-fejlesztési koncepciónak valamennyi regionális stratégia meg kell, hogy feleljen, valamint konform módon kapcsolódniuk kell az adott térség további regionális fejlesztési prioritásaihoz.

Felzárkózása, versenyképességének javítása érdekében az Észak-magyarországi régióknak a szakterületen túl sajátos válaszokkal is rendelkeznie kell a közoktatási rendszerét érintő kihívásokra.

A stratégia helyzetvizsgáló fejezetei régió specifikusak, míg a koncepcionális elemei az országos prioritásokhoz alkalmazkodnak.

A régió helyzete

A régió helyzetvizsgálata és elemzése kistérségi szinten történt, túlnyomó részt a 2000 – 2005-ös időszak szekunder módszerekkel összegyűjtött és rendszerezett adatsoraira támaszkodik. Ezek figyelembevételével fogalmaztuk meg a dokumentum szükségességét.

Az Észak-magyarországi régió esetében az alábbi sajátos karakterisztikus jegyek indokolják a közoktatás fejlesztési stratégia kidolgozásának fontosságát:

- a) Az Észak-magyarországi régió kistérségeinek túlnyomó többségében a humán fejlettségi index (HDI) az országos átlagnál jóval alacsonyabb. A régió a mutatószám szerint felállított rangsorban az utolsó előtti. A régió megyei szintű HDI mutatóinak korábbi időszakhoz képesti csökkenése a további leszakadás veszélyét jelzi (1. táblázat).
- c) Az Észak-magyarországi régió társadalmi összetétele heterogén. Igen magas a szociálisan hátrányos helyzetűek aránya főként a cigány lakosság körében. Az elmaradott kistérségekben az átlagosnál jóval magasabb a munkanélküliség és alacsonyabb a foglalkoztatási ráta. Vannak

- viszont a régióban az országos átlagnál kedvezőbb helyzetű kistérségek (pl.: az egri, a gyöngyösi, a hatvani, a tiszaujvárosi, a miskolci). Ezek a területi diszparitások a régió karakterisztikájához alkalmazkodó célgenerálást igényelnek a közoktatási stratégiában.
- d) Az Észak-magyarországi régió az egy főre jutó GDP (az EU-ban is használatos fejlettségi mutató) alapján a jelenlegi 25 tagország 244 régiójának rangsorában a 239. helyen. A rendkívüli mértékű elmaradottság csökkentésének egyik legfontosabb területe a humán erőforrások, így a közoktatási rendszer fejlesztése.
- e) A régióban főként a hátrányos helyzetű kistérségek képzettségi indexei rendkívül alacsonyak. Az alacsony képzettség, a hiányzó szakismeret kedvezőtlenül hatnak a régió gazdasági teljesítményére, ezzel együtt a térségben élők életminőségére. Gátolják a tőkevonzerő növelését, a helyi gazdaság versenyképességének javítását. Ebből a helyzetből a képzési rendszerek fejlesztésével, a képzettségi szint növelésével lehet kitörni, ami az egyén és a társadalom közös érdeke.
- f) Az Észak-magyarországi régióban (főként Borsod-Abaúj-Zemplén megyében) az átlagosnál jóval nagyobb a települések száma, melyek között jelentős arányt képvisel az aprófalvas (500 főnél alacsonyabb népességű) kategória.
Ez a térségi adottság a stratégiai célok generálása szempontjából lényeges, sajátos megoldási technikák alkalmazását kívánó tényező.
Egyrészt, mert a kistelepüléseken működő intézmények nagy része elaprózódott képzési kapacitást jelent, melyek fenntartása alacsony költséghatékonyságú.
Másképp, mert közoktatási centrumok képzése szempontjából a jelenlegi szerkezet komoly optimalizálási feladatot jelent.
- g) Aktualitást ad a közoktatás-fejlesztési stratégia megtervezésének az a tény is, hogy az Új Magyarország Fejlesztési Programban is súlyponti prioritás maradt a humánerőforrás-fejlesztés (TIOP, TAMOP, ÉMOP), ami pénzügyi támogatást biztosít a forráshiányos intézmények fenntartóinak. A stratégia koncepcionális kereteket kíván adni a helyi programok, projektek megtervezéséhez, a pályázatok összeállításához.

A stratégia két fő részből áll:

- az első részben összefoglaltuk az Észak-magyarországi régió közoktatási rendszerének működését meghatározó és befolyásoló társadalmi, gazdasági hatásokat; elemeztük a jelenlegi helyzetet, különös tekintettel a kistérségek szintjén,
- a második részben a célrendszert és az ahhoz méretezett erőforrás igényt határoztuk meg, kereteket adva ezzel a helyi fejlesztéseknek.

Demográfiai trendek

A társadalmi-gazdasági környezet változása nyomán az elmúlt évtizedben a hazai közoktatás új kihívásokkal szembesült. Ezek közül talán a legjelentősebb a demográfiai helyzet folyamatos romlása. A születések számának csökkenése komoly gondot jelent országosan, de főként azokban a régiókban (így észak-magyarországon is), amelyekben ez az átlagosnál jóval nagyobb mértékű.

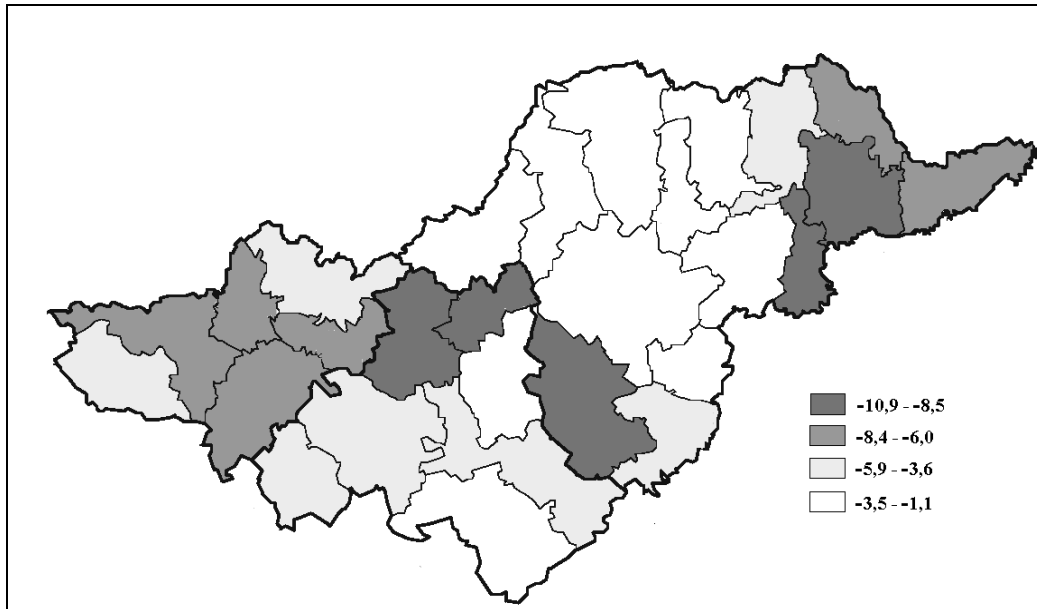
Az elveszületések számából prognosztizálható a stratégia időszakában óvodába kerülő gyermek létszám és az alapfokú képző intézményekbe járó tanuló létszám.

1. táblázat: Észak-magyarországi régió kistérségeinek humán fejlettségi mutatói az országos rangsorszám szerint (2001.)

Rangsor szám	Kistérség	Az írástudók aránya a 6 évesnél idősebb népességben belül, 1990, %	A 6 évesnél idősebb népesség által átlagosan elvégzett osztályszám, 1990, tanév	Az 1 állandó lakosra jutó összes belföldi jövedelem, 1990, Ft/fő	Születés-kor várható átlagos élettartam, 1995-2000, év	Képzett-ségi index	A belföldi jövedelem indexe	A születés-kor várható átlagos élettartam indexe	Humán-index (HDI)
19.	Egri	97,91	8,83	333.716	71,47	0,67	0,69	0,65	0,668
29.	Gyöngyösi	97,98	8,37	308.781	71,38	0,59	0,60	0,64	0,609
44.	Miskolci	98,22	8,80	283.368	70,07	0,71	0,52	0,47	0,566
54.	Hatvani	98,36	8,14	267.821	70,59	0,60	0,46	0,54	0,532
57.	Balassagyarmati	97,77	8,27	262.459	70,87	0,54	0,45	0,57	0,520
59.	Salgótarjáni	98,02	8,43	265.270	70,15	0,61	0,46	0,48	0,515
63.	Kazincbarcikai	98,13	8,38	250.471	70,12	0,61	0,41	0,48	0,498
70.	Tiszaújvárosi	97,30	8,19	333.370	68,65	0,46	0,68	0,29	0,480
71.	Rétsági	97,85	8,05	255.409	70,12	0,51	0,42	0,48	0,469
88.	Mezőkövesdi	98,02	8,00	213.739	69,50	0,52	0,28	0,40	0,402
91.	Pásztói	98,08	7,92	217.166	69,40	0,51	0,29	0,39	0,399
93.	Pétervásárai	97,95	7,65	171.652	71,03	0,44	0,14	0,39	0,092
95.	Füzesabonyi	97,76	7,81	209.621	69,82	0,45	0,27	0,44	0,386
98.	Bátonyterenyei	97,94	7,97	204.164	69,41	0,50	0,25	0,39	0,381
106.	Sárospataki	97,27	8,14	207.897	68,71	0,44	0,26	0,30	0,337
113.	Sátoraljaújhelyi	97,35	8,00	198.967	68,71	0,43	0,23	0,30	0,321
115.	Szerencsi	97,33	7,88	185.182	69,10	0,40	0,19	0,35	0,313
117.	Ózdi	97,65	7,99	181.530	68,45	0,47	0,17	0,27	0,304
122.	Szécsényi	96,76	7,69	184.168	69,67	0,28	0,18	0,42	0,296
126.	Szikszoói	97,23	7,71	167.758	69,32	0,35	0,13	0,38	0,286
131.	Hevesi	96,43	7,46	173.030	69,50	0,19	0,15	0,40	0,246
138.	Encsi	96,39	7,56	152.894	69,11	0,21	0,08	0,35	0,212
146.	Edelényi	95,96	7,54	160.753	68,67	0,14	0,10	0,30	0,182

Forrás: KSH

A csökkenő élveszületések következtében a gyermeklétszám, illetve a tanulólétszám is évente egyre alacsonyabb (1. ábra). Az egy pedagógusra jutó tanulók száma az elmúlt 5 évben elsősorban Borsod-Abaúj-Zemplén megyében mutat egyre nagyobb mértékű csökkenést. Egy pedagógusra átlagosan 12 tanuló jutott a megyében, amely érték egy tanulóval kevesebb Nógrád és Heves megye esetében. A 2004-es adatok már mindhárom megyében csökkenő tendenciát mutattak az előző évhez viszonyítva.

1. ábra: Ezer lakosra jutó természetes szaporodás, illetve fogyás (2004)

Forrás: KSH

A demográfiai adatok elemzéséből az alábbi összegző megállapítások tehetők:

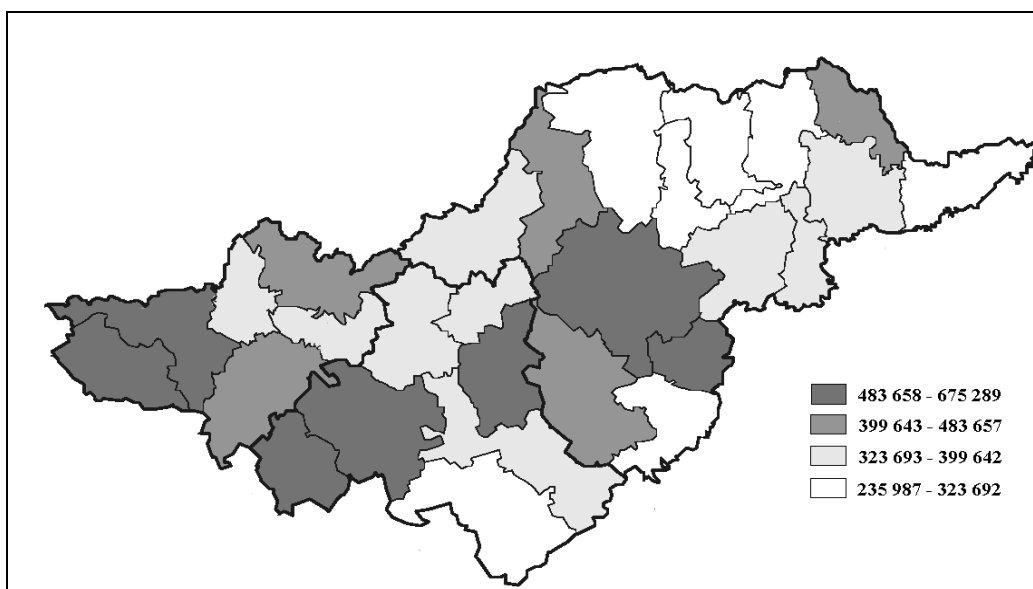
- Az országos átlaghoz képest nagyobb ütemű, monoton csökkenő tendenciát mutat a régió népessége.
- Az élveszületések száma alapján a stratégia időszakára tovább csökken az óvodás és beiskolázási korú népesség, de némely kistérségben stagnálás vagy növekedés várható.
- Az elmúlt három évben csökkent a régióban az egy pedagógusra jutó gyermekek és tanulók száma. A csökkenés üteme főként B-A-Z megyében nagymértékű.
- Az óvodai gyermek és általános iskolai tanuló létszám adatok a kistérségek túlnyomó többségében kismértékű monoton csökkenő tendenciát mutatnak, kivétel ez alól csupán néhány kistérség.
- A középiskolai tanulói létszámok változása sokkal változatosabb képet mutat, mint az alapkü képzésnél volt tapasztalható. Főként a szakiskolai képzés esetében változik hektikusan a tanulói létszám helyzet.

Gazdaság és munkaerőpiac

A gazdaság és a képzés kapcsolatának vizsgálata súlyponti problémakör a közoktatás fejlesztése szempontjából, különösen a nagy mértékű munkanélküliséggel súlytott régiókban. Ezek közé

tartozik az észak-magyarországi is, ahol a magas munkanélküliség legfőbb oka a munkahelyteremtő tőke hiánya, de okként kezelendő az oktatási rendszer kínálatának szerkezete és az igényt támogató gazdaság szerkezete közötti összhang hiánya is.

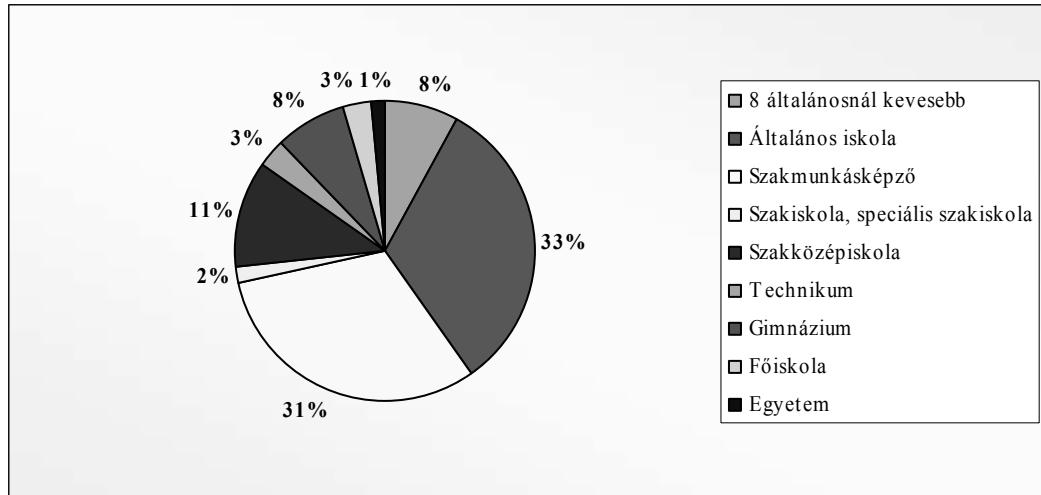
A közoktatás valamely felsőbb szintjéről kikerülők valamennyien potenciális munkaerőpiaci szereplőkké válnak. Ha nem kívánnak, vagy nem tudnak tovább tanulni, elhelyezkedésük attól függ, találnak-e képzettségüknek megfelelő munkahelyet. Megegyezik-e a munkaerőpiaci kínálat a kereslet mennyiségi és szerkezeti paramétereivel. Vizsgálatunk elsősorban ezekre a paraméterekre irányult.

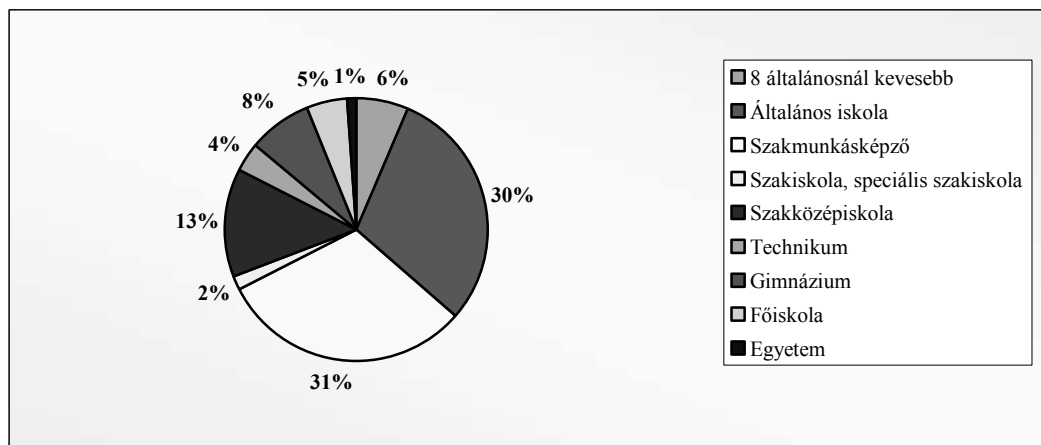
2. ábra: Egy állandó lakosra jutó személyi jövedelemadó-alapot képező jövedelem (2004)
Forrás: KSH

2004-ben a régió három megyéjében az országos átlagnál lényegesen alacsonyabb volt mind a foglalkoztatási mind az aktivitási arány. A munkanélküliségi ráta Borsod-Abaúj-Zemplén megyében volt a legmagasabb, több mint 4 százalékponttal haladta meg az országos átlagot. Heves megyében kedvezőbb a helyzet, azonban a régióban legalacsonyabb 7,3%-os érték is meghaladja Magyarország munkanélküliségi rátáját.

A helyzetvizsgálat során elemeztük a munkanélküliek iskolai végzettség szerinti megoszlását megyénként. A régióban rendkívül nagy az alacsony képzettségűek aránya, különösen Nógrád megyében (66%), és magas a felsőfokú végzettségűek aránya is, különösen Heves megyében (6%).

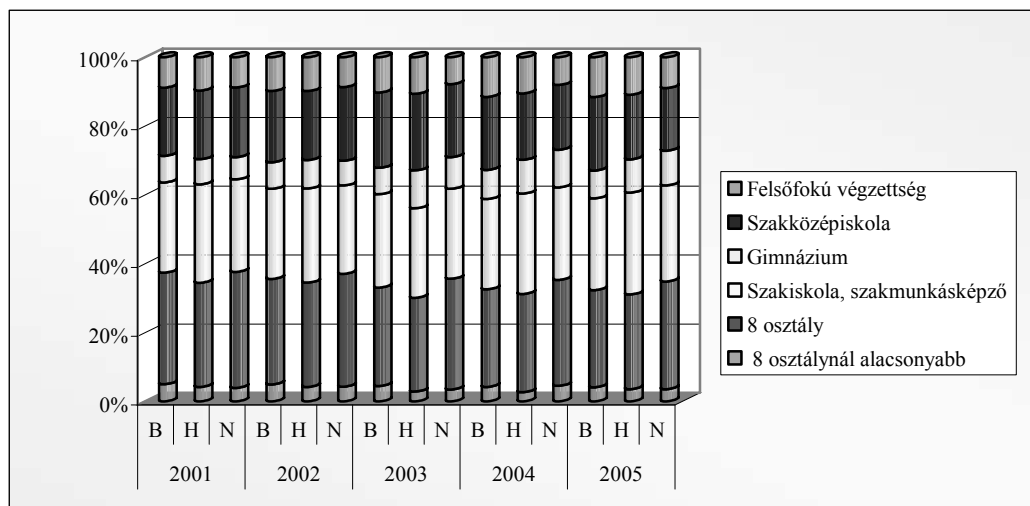
3. ábra: A nyilvántartásba belépett munkanélküliek megoszlása iskolai végzettség szerint Borsod-Abaúj-Zemplén megyében (2005)
Forrás: Foglalkoztatási Hivatal

4. ábra: A nyilvántartásba belépett munkanélküliek megoszlása iskolai végzettség szerint Heves megyében (2005)
Forrás: Foglalkoztatási Hivatal

Humán képzettség

Képzettség szerinti megoszlás tekintetében a megyék között mutatkoznak eltérések, de megyei szinten az idősoros adatoknál a vizsgált öt éves intervallumban nem jelentkezik kiugró változás (5. ábra). A régióban kiemelkedően magas a csak 8 osztályt végzettek, így az érettségivel nem rendelkezők aránya is. A 15 év feletti népesség átlagosan 40%-a érettségizett, 20 százalékuk emellett tanult szakmával is rendelkezik és csaknem 10 százalékuk felsőfokú végzettségű.

5. ábra: Képztség szerinti megoszlás az Észak-magyarországi régió megyéiben 2001-2005
 Forrás: Foglalkoztatási Hivatal

A gazdaságra és munkaerőpiacra vonatkozó statisztikai adatok elemzéséből az alábbi összegző megállapítások tehetők:

- A képzés szerkezete és a gazdasági szerkezet (képzési kínálat és kereslet viszonya) nincs összhangban.
- A regisztrált munkanélkülieknek csaknem 10%-a pályakezdő a régióban.
- Az országosan regisztrált pályakezdő munkanélküliek csaknem ¼-e az Észak-magyarországi régióban van.
- A régió humán erőforrásának képztség szerinti megoszlása megyénként igen eltérő képet mutat. A 8 osztályt vagy annál kevesebbet végzetek aránya Nógrád és B-A-Z megyékben a legmagasabb, és enyhén csökkenő, stagnáló tendenciát mutat az utóbbi öt évben.

Társadalmi szerkezet, hátrányos helyzet

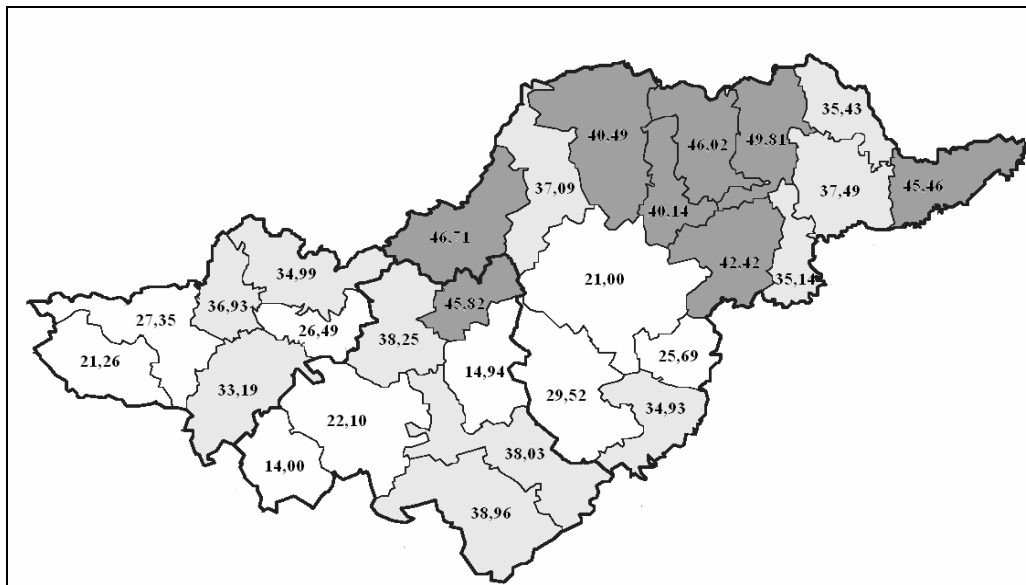
Az Észak-magyarországi régió szociális szempontok szerint nagyon heterogén összetételű, érzékeny térség. A stratégia alkotás folyamatában kiemelt jelentőséget kell kapnia ezen karakterisztikus jegyek figyelembe vételének.

Egyes kistérségekben nagyszámú roma népesség él, akik között igen magas az aránya a szociálisan hátrányos helyzetű, tanulási, magatartási, beilleszkedési nehézségekkel küzdő gyerekeknek, tanulóknak. Sok gyerek él aprófalvas térségekben, amely tény egyik oka a bejáró tanulók magas arányának. Ebben a fejezetben vizsgáljuk a régió társadalmi szerkezetét, a hátrányos helyzetű lakosság/tanulók területi megoszlásának jellemző jegyeit.

Kedvezőtlen képet mutat a hátrányos helyzetű tanulók aránya, helyenként megközelítve az osztálytanulói létszám 50 százalékát.

Települési és intézményi szerkezet

A közoktatás-fejlesztési stratégia kidolgozásában rendkívül lényeges szempont a régió település szerkezetének és az intézményi infrastrukturális háttér sajátosságainak (területi megoszlás, kapacitás és annak kihasználtsága, technikai felszereltség, stb.) figyelembe vétele.

6. ábra: Hátrányos helyzetű tanulók aránya az összlétszámhoz viszonyítva (2005, %)

Forrás: KIR-STAT

Egészen más struktúra átalakítási, fejlesztési célokat kell kitűzni egy városias jellegű térségben vagy egy térségi központban, mint egy aprófalvas, falusias vidéki térségben.

A legtöbb kistérségben magas a más településekről bejárók aránya, a térképen a 8 legmagasabb értékkel rendelkező térségeket emeltük ki. Helyenként a kistérségi tanulólétszám 35-40%-a más településekre kényszerül bejárni.

A kollégiumi létszám adatok nagy területi szóródást mutatnak a régióban. A kollégiumi ellátás elsősorban a régió nagyvárosaiban koncentrálódik.

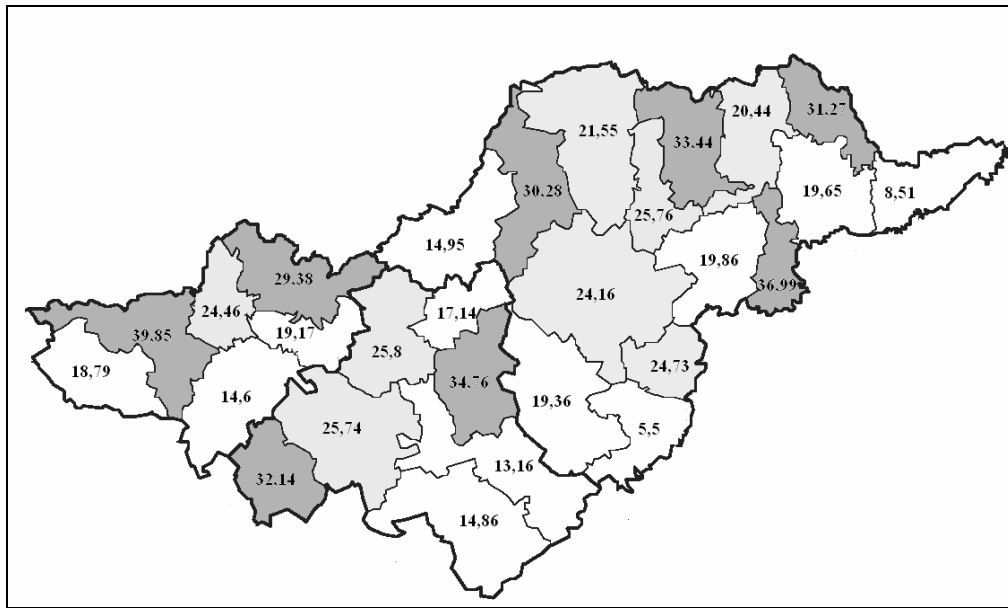
Több olyan általános iskola van a régióban, amely kevesebb, mint 8 évfolyammal működik az alacsony gyermeklétszám miatt.

A feladatellátó helyek közül az óvodák és általános iskolák aránya kiugróan magas mindhárom megyében. B-A-Z megyében az általános iskolai feladatellátó helyek száma meghaladja az óvodait, míg a régió másik két megyéjében fordított a helyzet. Legkisebb a gimnáziumi feladat ellátó helyek száma mindhárom megyében.

A települési és intézményi szerkezet adatainak elemzéséből az alábbi összegző megállapítások tehetők:

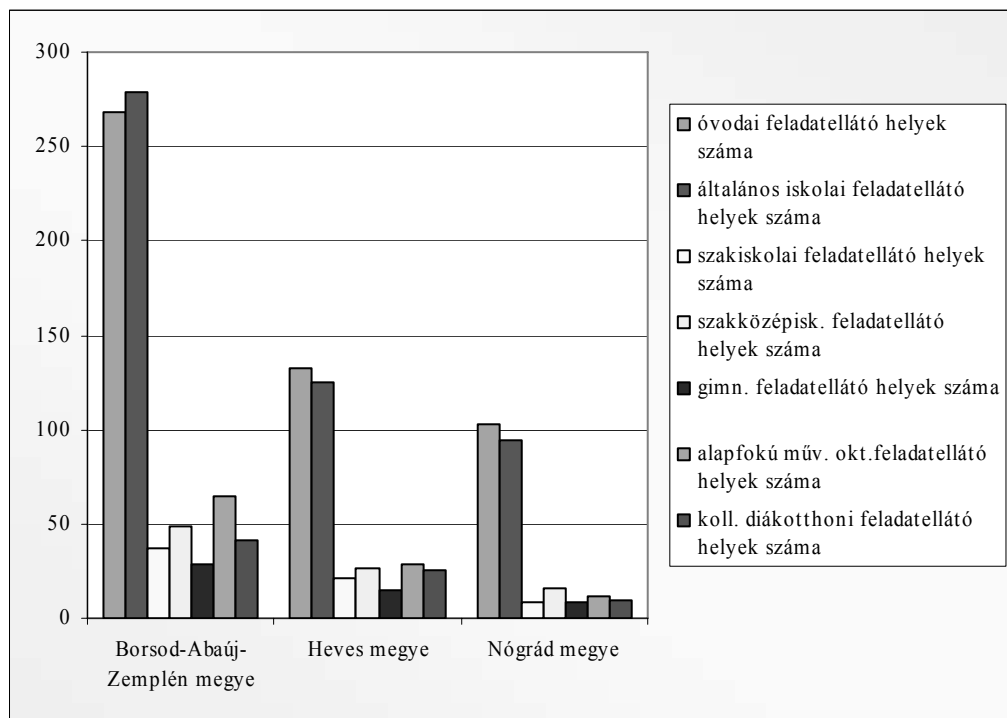
- A képzési helyek koncentrálttsága és a képzési kapacitások kihasználtsága nagy szórást mutat a régióban.
- A kevesebb, mint 8 évfolyammal működő iskolák (78 db) megoszlása igen egyenetlen, legtöbbjük B-A-Z megye aprófalvas kistérségeiben működik.

A más településről bejáró tanulók aránya viszonylag egyenletesen oszlik meg a régió kistérségei között. Legnagyobb a számuk B-A-Z és Nógrád megye aprófalvas kistérségeiben, ill. a megyeközpontokban.

7. ábra: Más településről bejáró tanulók aránya az összlétszámhoz viszonyítva (2005, %)

Forrás: KIR-STAT

8. ábra: Feladatellátó helyek száma a régióban

Forrás: KIR-STAT

A régió SWOT analízise regionális és kistérségi szinten is alátámasztja azokat a célkitűzéseket, amelyeket megfogalmaztunk.

A regionális közoktatási stratégia célrendszere

A stratégia jövőképe

A stratégiai jövőkép európai dimenzióját képezik az oktatási miniszterek által a lisszaboni csúcson 2000. márciusában megfogalmazottak: „Legyen az Európai Unió a világ legversenyképesebb és legdinamikusabban fejlődő tudásalapú gazdasága 2010-re”.

A regionális közoktatási fejlesztési célok megvalósulásával az Észak-magyarországi régióban az oktatás terén megalapozódnak az egész életen át tartó tanulás kulcskompetenciái, csökkennek az egyenlőtlenségek a települések, a kistérségek között. Javul a hátrányos helyzetű tanulók iskolázottsága, szakmaszerzési lehetősége, továbbtanulási esélyei és ezzel együtt munka-erőpiaci integrációja. Minőségi változás következik be az oktatás tartalmi és szervezeti kereteiben. Olyan iskolaközpontok alakulnak ki, amelyek tág képzés-fejlesztési keretekben minőségi szolgáltatásra képesek. A valódi szükségletalapú pedagógus-továbbképzés hozzájárul a pedagógus szakma fejlődéséhez. A pedagógus továbbképzés képzési kínálatának folyamatos bővülése nagyobb választási lehetőséget ad a pedagógusoknak olyan ismeretek megszerzésére, amelyek alkalmazásával egyre eredményesebben tudják megvalósítani az iskolák pedagógiai/nevelési programjaiban megfogalmazottakat. Egyre több intézményben valósul meg a kompetencia alapú oktatás, mind több intézmény és pedagógus használja az IKT technikákat és technológiákat, nevelési, oktatási, képzési munkájában. Az infrastrukturális fejlesztések lehetővé teszik a tanulók önálló tevékenységéhez szükséges tanulóbarát környezet kialakítását. Javulnak a nevelés, oktatás tárgyi feltételei. Pozitív változás következik be a közoktatás és a szakképzés költséghatékonyágában és irányításában. Fokozódik az intézményekben a matematikai, a természettudományi és a műszaki ismeretek elsajátításának minősége és a megszerzett ismeretek gyakorlatban történő alkalmazása. Megkezdődik a szakképzés tartalmi, módszertani és szerkezeti átalakítása. A többcélú kistérségi társulások és a megyei pedagógiai szakmai és szakszolgálati intézetek hatékonyabban tudnak együtt dolgozni (feladatátvállalás, feladatmegosztás), a pedagógiai szolgáltatások területén. Az együttműködés lehetővé teszi a szolgáltatások felhasználó-közeli megvalósítását.

Megyénként létrejön legalább egy olyan 12 évfolyamos egységes iskola, ahol a komprehenzív módszerek alkalmazásával lehetővé válik a gyermekek differenciált továbbhaladása, tanulási útjának védelme. A térségi tervezés és a folyamatosan kidolgozandó, egymásra épülő hálózati programok biztosítják a költséghatékony és a szükségletorientált képzés, fejlesztés megvalósítását.

Az óvodai férőhelyek folyamatos, szükségletalapú bővítésével az épületek infrastruktúrájának fejlesztésével olyan, szakmailag az általános iskolához szervesen kapcsolódó óvodai hálózat jön létre (szükség esetén iskola, óvoda integráció), amely biztosítja a 3-6 éves korú gyermekek személyiségfejlesztését, anyanyelvi és közösségi nevelését, iskolára történő előkészítését, korszerű körülmények között.

Az általános és középiskolák folyamatosan képessé válnak a sajátos nevelési igényű gyermekek fogadására, az alapkompentenciák hatékony elsajátítására, mintegy folytatva az óvodában megkezdett nevelőmunkát.

A gimnáziumok és szakközépiskolák széleskörű általános műveltséget adó képzéseik mellett kiemelt figyelmet fordítanak a hátránykompenzációra, a tehetségnevelésre, a speciális, tagozatos, és az idegen nyelvi képzés megvalósítására, egyaránt felkészítenek a felsőoktatási tanulmányokra és az érettségi utáni szakképzésre.

Az iskolai művészeti nevelést szervesen és színvonalasan egészítik ki az alapfokú művészeti oktatást folytató minősített intézmények.

Javulnak a kollégiumok tárgyi feltételei, tartalmi munkájuk egységet alkot és kiegészíti a tankötelezettséget biztosító intézmények nevelő munkáját.

A roma lakosság gyerekeinek esélyei, hátránykompenzációját és integrációját az integrációs nevelés és képesség kibontakoztató program keretében valósul meg.

A régió megyéiben tevékenykedő többcélú kistérségi központokban legalább egy olyan intézmény lesz, ahol biztosítható a 8. osztályt nem végzett felnőttek iskoláztatása, általános iskolai felnőttoktatás keretében, valamint lehetőség adódik felzárkóztató iskola formájában a szakképzésbe való bekapcsolódásra az általános iskola 8. osztályának elvégzése nélkül.

A megyékben működő pedagógiai intézetek, pedagógiai szakmai szolgáltatások összehangoltabbá válik, segítve egymás szolgáltatási feladataik magas szintű ellátásában.

A megyékben működő pedagógiai szakszolgálatok szorosabb együttműködést valósítanak meg a többcélú kistérségi társulásokkal, a pályaeorientáció és pályaválasztási tanácsadás terén is. A pedagógiai szakszolgálat feladatainak (települési, kistérségi, megyei) összehangolásával eredményesebb és hatékonyabb lesz a pedagógiai szakszolgálatok tevékenysége, mind a diagnosztika, mind a terápia terén.

A feladatok megvalósításába bekapcsolódnak a nem önkormányzati fenntartású intézmények is.

A nevelő-oktató munka hatékonyságának növelésében a pedagógusok munkájának segítségével megjelenő civil szervezetek közreműködésével eredményesebb lesz a gyerekek iskoláztatása, nőni fog iskolázottságuk.

Az önfejlesztés, az önértékelés, az irányított önértékelés, a folyamatos fenntartói ellenőrzés, mérés, értékelés, a teljes körű minőségirányítási program eredményeként hatásosabban és hatékonyabban fognak működni az intézmények. (Hatásosság alatt értjük a nevelői beavatkozás és a tanulói teljesítmény viszonyát. Hatékonyság alatt értjük a nevelő-oktató munkára fordított erőkielhasználást és az elért eredmények arányát, azaz a pedagógiai tevékenység eredményességét).

A regionális közoktatás stratégiai céljai az Észak-magyarországi régióban

A régióban kiemelt innovációs cél a hátrányos helyzetű kistérségek és az itt működő különböző szintű és nagyságú gazdasági szereplők versenyképességének fokozása, a foglalkoztatást bővítő befektetések feltételrendszerének javítása.

A már meglévő növekedési és foglalkoztatási centrumok működésének stabilizálásához, illetve tevékenységi és szolgáltatási körének, térségi kapcsolatrendszerének bővüléséhez szükséges humán erőforrások biztosítása.

Kiemelt cél a régió közoktatás fejlesztésében, hogy *a közoktatás járuljon hozzá az Észak-magyarországi régió gazdaságának versenyképességéhez, a leszakadó, stagnáló térségek felzárkóztatásához.*

A humán erőforrás fejlesztéssel az alábbi célokat kell elérni:

- az alacsony képzettségű, hátrányos helyzetű fiatalok és felnőttek munka-erőpiaci, valamint mobilitási esélyeinek javítását,
- a régiót átfogó pályaválasztási, pályaeorientációs programok és szolgáltatások működtetését,
- a szakképesítéssel, felsőfokú végzettséggel rendelkezők arányának növelését,
- a térség, a települések népességmegtartó erejének javulását, különös tekintettel a tehetséges, jól képzett szakemberekre, pályakezdekre,

Magyarországon különösen nagy az összefüggés a gyermek iskolai teljesítménye és társadalmi státusa között.

Az oktatási, kutatási eredmények azt mutatják, hogy az iskolák hagyományos pedagógiai eszközökkel nem tudják ellensúlyozni a társadalmi hátrányok tanulási aktivitásra és eredményességre gyakorolt hatásait.

Az oktatási esélyegyenlőségek mérséklése, a minőségi oktatáshoz való hozzáférés javítása elsődleges feladatunk.

Az esélyegyenlőség mérséklése érdekében kijelölt célok:

- A regionális kistérségi hátránykompenzációt elősegítő hálózati programok kialakítása, az ehhez szükséges adatbázis elkészítése.
- A nevelési, oktatási intézményeket segítő pedagógiai szakszolgálatok tevékenységének, benne a pályaorientáció, pályaválasztási tanácsadás hatékonyabbá tétele, az eredményes módszerek elterjesztése.
- Pedagógiai szakszolgálati feladatok megoldása kistérségenként.
- A teljes körű óvodáztatás megvalósítása 3 éves kortól a halmozottan hátrányos gyermekcsoportok körében.
- SNI gyerekek ellátását biztosító foglalkoztatás feltételeinek megteremtése az intézményekben.
- A hátrányos helyzetű tanulókat nagy számban oktató szakiskolai hálózat modernizációja.
- A szocializációt elősegítő foglalkoztatások megszervezése, feltételrendszerének megteremtése az intézményekben.
- A hátrányos helyzetű roma gyerekek integrációja, integrációs nevelése.
- A sajátos nevelési igényű gyerekek integrációja.
- Az egészségileg károsultak, fogyatékkal élők speciális fejlesztése.
- 8 osztályos végzettséggel nem rendelkezők képzésének megszervezése támogató programok hozzákapcsolásával.
- Az oktatási, a kulturális, a szociális, egészségügyi programok összehangolása.
- A tankötelezettség ideje alatt olyan kompetenciák elsajátítása, amelyek lehetővé teszik a hátrányos helyzet kezelését és elősegítik az integrációt.

Ahhoz, hogy az intézmények megfeleljenek az előírásoknak, rendelkezzenek az oktatáshoz szükséges taneszközökkel, létesítményekkel, jelentős anyagi ráfordításra van szükség a fenntartók részéről, amit sok esetben – megfelelő együttműködés és forrás hiányában valószínű, hogy nem tudnak biztosítani. A berendezési tárgyak több intézményben nem felelnek meg az egészségügyi és a korszerű funkcionális követelményeknek.

Az oktatás és képzés tárgyi feltételrendszerének javítása mindenképpen előtérbe kell kerülnön.

A tárgyi feltételrendszer javítása érdekében megfogalmazott célok:

- A feladatellátás szervezeti, tartalmi, hatékonysági és infrastrukturális fejlesztésének egységes rendszerbe foglalása.
- A szakmai színvonal emeléséhez elengedhetetlen a tárgyi eszközök és szemléltető eszközök beszerzése, a fejlesztési ütemterveknek megfelelően.
- A kollégiumi hálózat intézményeinek korszerűsítése, rekonstrukciója, a tanulók komfortérzetének növelése érdekében.
- A hálózati programok működtetéséhez szükséges tárgyi környezet folyamatos kialakítása.
- Az egyéni fejlesztési tervek megvalósításához szükséges eszközháttér megteremtése.
- A technológiai fejlődés következtében és az IKT digitális tananyagtartalmak használhatósága érdekében, a számítástechnikai eszközpark folyamatos cseréje.
- Az egységes 12 évfolyamos iskola komplex követelményeinek megfelelő háttérfeltétel kialakítása (megyéenként legalább 1 intézmény).
- Kistérségenként legalább 1 tanuszoda megteremtése.
- A megyei-regionális információs rendszerek technikai és működési feltételeinek folyamatos fejlesztése.

- A művészeti oktatási intézmények eszközparkjának felújítása, fejlesztése.

Az információs és kommunikációs technológiák alkalmazása az oktatásban napi megoldásra váró feladat. Az IKT technológiák alkalmazásának terén az elmúlt években jelentős fejlesztések valósultak meg a közoktatási intézményekben (XXI. század iskolája).

A meglévő eszközállomány darabszámát tekintve kedvező képet mutat. Sajnos, ezek nagy részben (a gimnáziumok és a szakközépiskolák kivételével) nem felelnek meg a kor követelményeinek. Folyamatosan avulnak az eszközök és a szoftverek.

A technológiai fejlesztésekhez kapcsolódóan megvalósítandó célok:

- Folyamatos informatikai fejlesztések megvalósítása az intézményekben.
- Informatikai eszközök, info-kommunikációs technológiák alkalmazása az aktív ismeret-szerzés folyamatában, és a megszerzett ismeretek alkalmazása érdekében.
- Az info-kommunikációs eszközök és módszerek alkalmazása terén található jó gyakorlatok felkarolása, közkinccsé tétele.
- Pedagógusok informatikai továbbképzése, felkészítés az IKT hatékony használatára.
- Szakmai, módszertani szolgáltatások digitális közvetítésének és elérhetőségének fejlesztése.
- Az iskolák bekapcsolása a könyvtárak Országos Dokumentumellátó Rendszerébe (ODR).

Az EU tanácsa 2001-ben azt a célt tűzte ki a közösség elé – így az egyes tagállamok elé is –, hogy 2010-re az európai oktatási-képzési rendszerek színvonala, minősége és hatékonysága „nemzetközi viszonylatban mintaként és referenciaként szolgáljon”.

Oktatási rendszerünk egyik jellemzője, hogy a rendelkezésre álló erőforrásokat alacsony hatékonysággal használja fel. A tanítási-tanulási folyamatok, fejlesztések hozzáigazítása a valós igényekhez, sokszor csak formailag valósul meg, ezért alacsony hozzáadott pedagógiai értékű kimeneti teljesítmények jönnek létre.

Ezért fontos feladat a közoktatás hatékonyságának, minőségének és irányításának fejlesztése, a finanszírozás és az oktatás színvonalának, valamint a fenntarthatóságnak erőteljesebb összekapcsolása.

Megfogalmazott célok ennek érdekében:

- A hatékonyságmutatók feltérképezése az intézményekben.
- A hatékonysági mutatók és a fejlesztés egységes, integrált módszereinek kidolgozása, alkalmazása.
- A rendelkezésre álló erőforrások objektív mutatók mentén történő eloszlása.
- A minőségi oktatáshoz való hozzáférés biztosítása valamennyi településről.
- A helyi települési és kistérségi közoktatás-irányítás összhangba hozása a megyei – regionális tervekben foglaltakkal.
- Növekedjék a középfokú végzettséggel, szakképzettséggel rendelkezők aránya.
- Célirányos probléma- és feladat-centrikus pedagógus-továbbképzések szervezése.
- A minőségbiztosítás és minőségirányítás szakmai támogató szolgáltatásának regionális szintű kiépítése.

A stratégiaalkotás folyamatában együttműködve a közoktatási egyeztető fórum tagjaival és a meghívottakkal a meglévő adatokra támaszkodva kerültek megfogalmazásra a célkitűzések, amelyek az oktatáspolitikai által támogatott fejlesztésekhez és a régió sajátosságaihoz illeszkednek. A regionális együttműködéshez azonban szükség van a fenntartói egyeztetésekre, olyan adatokra, amelyek ezen a szinten, közvetlen hozzáféréssel támogathatják a tervezést ezen a szinten is. A feladat-ellátási kötelezettségek teljesítésének különböző alternatívákkal történő ellátása csak ebben az esetben valósulhat meg.